

leeftijd **54 jaar**
woonplaats **Brittil (Groningen)**
bedrijf **in maatschap met Kor van der Velde 110 koeien en 70 stuks jongvee op 70 ha grasland, waarvan 7 ha natuurland (pacht) en 10 ha eigen grond met weidevogelbeheer**
bestuursfuncties **voorzitter Boerennatuur.nl, voorzitter Vernellingsagenda Melkveehouderij Noord-Nederland, lid AgroAgenda Noord-Nederland, lid Wetenschappelijke Raad voor Integrale Duurzame Landbouw en Voeding**
vorige bestuursfuncties (o.a.) **lid Boerenraad, lid algemeen bestuur Waterschap Noorderzijlvest, voorzitter Boerennatuur Groningen, voorzitter buurt- en belangenvereniging Brittil**

Alex Datema: **‘De melkveehouderij van de toekomst combineert een efficiënte productie van voedsel met het leveren van maatschappelijke waarden’**

‘Melkveehouderij is **meer dan voedselproductie**’

Boerennatuur-voorzitter Alex Datema noemt de boer wel eens een ‘rodelijst-soort’, een soort die ernstig in zijn voorbestaan wordt bedreigd. Hij doet de uitspraak met een glimlach. Want voor melkveehouders die willen inspelen op ‘nieuwe waarden’, is er volgens hem nog zeker toekomstperspectief.

TEKST WICHERT KOOPMAN

Het moment dat hij zich realiseerde dat boeren en burgers vanuit een wel heel verschillend perspectief naar de landbouw kijken, herinnert melkveehouder Alex Datema zich nog heel goed. ‘We waren met de agrarische natuurvereniging op bezoek bij een collega-melkveehouder. We liepen door een strak donkergroen perceel grasland en ik dacht: wat een prachtig eiwitrijk voer groeit hier. Deze boer heeft het in de vingers. In de groep liep echter ook een ecooloog. Hem hoorde ik zachtjes zeggen: “Wat een armoede ...”’ Melkveehouder Alex Datema uit het Groningse Brittil kwam 30 jaar geleden van de hogere landbouwschool met een rugzak vol kennis over de manier waarop je als boer zo efficiënt mogelijk melk kunt produceren. Deze kennis ging hij fanatiek toepassen toen hij toetrad tot de maatschap met zijn vader, broer, oom en neef. Inmiddels is de familiemaatschap ontbonden, is Datema een nieuwe maatschap aangegaan met een gedreven jonge boer van niet-agrarische komaf en is agrarisch natuurbeheer een niet meer weg te denken onderdeel van de bedrijfsvoering op het melkveebedrijf met 110 koeien op 70 hectare grond. Daarnaast zet de veehouder zich bestuurlijk met hart en ziel in voor de ontwikkeling van agrarisch natuurbeheer. Zo is hij voorzitter van Boerennatuur, de koepel van 40 agrarische natuurverenigingen in Nederland. De verandering die Datema persoonlijk doormaakte, zou model kunnen staan voor de omslag die volgens hem nodig is om de

melkveehouderij in Nederland weer nieuw perspectief te bieden.

Waarom is er een omslag in denken nodig?

‘De afgelopen tientallen jaren was de ontwikkeling van de landbouw vooral gericht op een zo efficiënt mogelijke productie van hoogwaardig voedsel. Dat was wat de samenleving van ons vroeg en daar zijn we heel goed in geslaagd. Maar inmiddels vraagt de samenleving ook andere waarden. Burgers willen natuur, biodiversiteit en groene ruimte om tot rust te komen. Daarbij wordt van de landbouw ook een bijdrage verwacht aan de energietransitie en klimaatadaptatie. De melkveehouderij kan deze waarden allemaal leveren, maar dan moeten we het wel aandurven om anders te gaan denken. De productie van voedsel en onze bijdrage aan de nationale economie is niet langer ons enige bestaansrecht. Als we de verbinding zoeken met onze omgeving, geeft dat de sector nieuw perspectief. Melkveehouderij is meer dan voedselproductie.’

Dat klinkt mooi. Maar hoe gaan we dat realiseren als veehouders de kost met melken moeten verdienen?

‘Als melkveehouders voor hun inkomen volledig afhankelijk blijven van een melkprijs die op de wereldmarkt tot stand komt, dwing je hen tot schaal vergroten en intensiveren. Dan blijft het sukkelen met al die andere waarden. Maar bied je hun een al-

ternatief verdienmodel, dan hebben boeren de keuze om hun bedrijf op een andere manier te ontwikkelen. Daarvoor is het nodig dat veehouders een eerlijke beloning krijgen voor de waarden die ze leveren aan de maatschappij. Er is zeker een groep boeren die graag andere keuzes zouden willen maken, maar dat bedrijfseconomisch nu niet kunnen. Zo is er veel te weinig budget om de grote belangstelling voor agrarisch natuurbeheer te verzilveren. Als de overheid met geld over de brug komt, kunnen we hierin nog grote stappen maken.’

Is het niet naïef om van de overheid, midden in een crisis, meer geld te vragen?

‘Dat zou je zo op het eerste gezicht misschien denken. Maar ik word als voorzitter van Boerennatuur regelmatig gevraagd om mee te praten over dit soort vraagstukken en ik merk dat er achter de schermen echt veranderingen plaatsvinden. Herstel van biodiversiteit staat hoog op de beleidsagenda en de samenleving heeft steeds meer behoefte aan groene ruimte om tot rust te komen. De coronacrisis heeft deze behoefte alleen maar versterkt. De tijd dat de overheersende opinie was dat “de markt” alles kon oplossen, is wel voorbij. Overheden snappen dat ze hierin een verantwoordelijkheid hebben. Daarbij hebben beleidsmakers inmiddels ook wel geleerd dat geld investeren in natuurgebieden weinig oplevert als er op het boerenland in de omgeving niets gebeurt. Natuurorganisaties hebben boeren hard nodig om hun doelstellingen te realiseren. Trouwens, als je burgers vraagt naar wat ze een mooie omgeving vinden om in te recreëren, dan scoort een open, extensief beheerd agrarisch cultuurlandschap minstens zo hoog als een afgebakend natuurgebied.’

In hoeverre kunnen marktconcepten bijdragen aan een nieuw toekomstperspectief?

‘Concepten als “PlanetProof” en “Beter voor koe, natuur en boer” bieden kansen aan individuele ondernemers en zijn goed voor het imago van de sector. Maar ze zijn

‘Als er één land in de wereld is waar een nieuwe **duurzame melkveehouderij vorm zou kunnen krijgen, dan is dat Nederland**’

geen oplossing voor de hele sector, al is het maar omdat driekwart van de geproduceerde melk de grens overgaat.’

‘Overigens vind ik dat grote coöperaties als FrieslandCampina meer verantwoordelijkheid zouden moeten nemen voor het vormgeven van de toekomst van de sector, in plaats van lijdzaam toe te zien wat er gebeurt. De West-Europese consument is onze grootste afnemer en die hecht meer en meer waarde aan de manier waarop zuivel wordt geproduceerd. Nederlandse melkveehouders kunnen zich op duurzaamheid onderscheiden. Leden vragen van hun coöperatie, terecht, om hun melk zo goed mogelijk tot waarde te brengen. Maar dat betekent dat de coöperatie ook mag vragen om in te spelen op de vraag naar producten met toegevoegde waarde op duurzaamheid. Dat een deel van de leden daar niets in ziet, mag geen excuus zijn om af te wachten.’

‘Natuurlijk moet een ondernemer vrij zijn om eigen keuzes te maken. Maar als je ervoor kiest om niet aan duurzaamheidseisen te willen voldoen, moet je ook accepteren dat je een lagere melkprijs krijgt.’

Betekent meer ruimte voor andere functies minder ruimte voor koeien?

‘Mensen die veronderstellen dat met minder dieren alle problemen zijn opgelost,

denken te simpel. De melkveehouderij zal met minder impact op de omgeving moeten gaan produceren en de uitkomst van dat proces zou uiteindelijk kunnen zijn dat er iets minder koeien in Nederland overblijven. Maar volgens mij hoeft de totale melkproductie niet of nauwelijks te dalen. Nieuwe technieken – denk aan precisielandbouw – gaan ons helpen om de productiviteit van gras en andere voedergewassen verder te verhogen en emissies te verlagen. Dat betekent dat er bij een gelijkblijvende productie meer ruimte overblijft, bijvoorbeeld voor agrarisch natuurbeheer. De melkveehouderij van de toekomst combineert een efficiënte voedselproductie met het leveren van maatschappelijke waarden.’

‘Als er één land in de wereld is waar deze nieuwe melkveehouderij vorm zou kunnen krijgen, dan is dat Nederland.’

U noemt ‘de boer’ wel eens een ‘rodelijst-soort’, een ‘diersoort’ die ernstig in zijn voortbestaan wordt bedreigd. Zijn er straks nog wel jonge ondernemers over om die nieuwe melkveehouderij vorm te geven?

‘Koeien melken is nog altijd het mooiste vak dat er is. Maar als vader alleen maar negatief praat over het bedrijf, is het niet gek dat zoon of dochter het niet meer ziet

zitten om het voort te zetten. Natuurlijk zijn er problemen. Maar die zijn er altijd geweest en er zijn ook altijd weer oplossingen voor gevonden. En er komen ook altijd nieuwe kansen. Om problemen op te lossen en kansen te pakken moet je durven veranderen. Dat is ook de gedachte achter de Boerenraad, waar ik vanaf de oprichting bij betrokken ben. De Boerenraad is geen belangenbehartiger, maar een denktank en aanjager voor ideeën voor het toekomstperspectief voor de sector. Mensen in de Boerenraad hebben vaak ook andere functies, maar praten mee op persoonlijke titel.’

‘De Boerenraad is spontaan ontstaan toen we op een avond met een groep boeren bij elkaar zaten voor een debat over de toekomst van de landbouw. Het was in de periode dat er volop protestacties gevoerd werden en we kwamen met elkaar tot de conclusie dat boos rondrijden op de trekker geen oplossing biedt. De hakken in het zand zetten brengt de sector geen stap verder. Het mooie van de Boerenraad is dat het een club is met heel verschillende boeren. Dat levert soms felle discussies op, maar uiteindelijk beseft iedereen dat we alleen vooruitkomen en perspectief bieden aan jonge ondernemers als we blijven denken vanuit ons gezamenlijk belang.’ |